

تبلیغ تفسیر محور؛ چه باید گفت و چگونه؟

باید نیازهای او را شناسایی کرد. این امر نیز می‌تواند با جمع‌آوری اطلاعاتی در مورد سن و جنسیت او، میزان معلوماتش در حوزه‌های مختلف، منطقه و محیط زندگی‌اش، اعتقادات و آداب و رسوم وی و همچنین هدف وی از دریافت پیام سامان یابد.

رکن سوم محتوای تبلیغ است؛ پیامی که باید در فرایند تبلیغ از سوی مبلغ به مخاطب ارائه گردد و به او رسانده شود. این پیام ممکن است ماهیت‌های متفاوتی داشته باشد؛ دنیوی یا اخروی، معطوف به عقل مخاطب یا احساسات او و آنکه مخاطبش

ارکان تبلیغ و عوامل مؤثر در آن در سه بخش دسته‌بندی می‌شود:

رکن اول مبلغ و پیام‌رسان است. از منظر قرآن کریم مبلغ باید دارای شرایطی باشد؛ از جمله اینکه در کار خود اخلاص را رعایت کند،^۱ دلسوز و مهربان باشد،^۲ ضمن برخورداری از علوم لازم، با مطالعه کافی به این مهم پردازد،^۳ فروتن و متواضع باشد^۴ و در گذراندن این مسیر صبوری و استقامت پیشه کند.^۵

رکن دیگر تبلیغ، مخاطب و گیرنده پیام است. در مواجهه با هر مخاطب برای بهبود کیفیت امر تبلیغ

خاص باشد یا برای همه مخاطبان فهمیدنی و مهم بنماید. توجه به این خصوصیات و دهها خصوصیت دیگر، محتوای پیام را برای مخاطب شایسته توجه یا بدون فایده می‌کند.

چنان‌که گذشت، برای تأمین محتوای تبلیغ چندان نیازی به جست‌وجو نیست تا از آن راه بهترین منبع برای این امر را شناخت. قرآن کریم، معجزه جاویدان آخرین پیامبر الهی است که محتوای تبلیغ و دعوت حضرت محمد (صلی الله علیه و آله) را در بردارد. خداوند متعال در آیات متعددی پیامبر گرامی (صلی الله علیه و آله) را به دعوت مردم بر اساس این کتاب آسمانی امر می‌کند: «فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِبِيدُ» و دستور استفاده از این محتوا را در امر تبلیغ چنین بیان می‌فرماید: «وَأْتِلْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ».^۷

این‌گونه خداوند متعال مبلغانی را که با استعانت از آیات قرآن دعوت می‌کنند و محتوای تبلیغ خود را «احسن الحدیث» قرار می‌دهند، می‌ستاید و می‌فرماید: «وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ».^۸

البته فراتر از این جایگاه رفیع و بی‌همتا برای قرآن کریم، مزایای فراوانی برای انتخاب محتوای تبلیغ از این کتاب آسمانی وجود دارد که از جمله به این موارد می‌توان اشاره کرد:

۱. بیان تفسیر و تبلیغ غیر مستقیم؛ زیرا قرآن کریم بسیاری از مفاهیم

عمیق و نکات اخلاقی ظریف را در قالب مثال‌ها و داستان‌های اقوام گذشته بیان می‌کند. این سبک و اسلوب خاص قرآن کریم که در کنار ارائه بالاترین و ارزشمندترین مفاهیم، برای مخاطبان هم جذایستی دل‌پذیر دارد؛

۲. تأثیر فوق‌العاده و بی‌نظیر؛ از آنجا که قرآن کریم از جانب خداوند متعال برای بشر نازل شده است، تأثیری عمیق بر جان‌های آماده می‌گذارد. خداوند متعال این تأثیر زیبا را این‌گونه تصویر می‌کند: «اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِي تَقْصِرُ عَنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَ قُلُوبُهُمْ إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ وَ مَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ؟»^۹ خداوند بهترین سخن را نازل کرده، کتابی که آیاتش (در لطف و زیبایی و عمق و محتوا) همانند یکدیگر است؛ آیاتی مکرر دارد (با تکراری شوق‌انگیز) که از شنیدن آیاتش لرزه بر اندام کسانی که از پروردگارشان می‌ترسند می‌افتد. سپس برون و درونشان نرم و متوجه ذکر خدا می‌شود. این هدایت الهی است که هر کس را بخواهد با آن راهنمایی می‌کند و هر کس را خداوند گمراه سازد، راهنمایی برای او نخواهد بود»^{۱۰}
۳. بطلان ناپذیر است؛ قرآن کریم بزرگ‌ترین معجزه پیامبر خاتم است و از همین رو در موارد متعددی مدعیان را به تحدی فراخوانده و

امروز در تمامی عالم و در میان تمامی ادیان، تنها کتاب آسمانی و تنها کلماتی که بی واسطه از سوی خداوند متعال برای بشر نازل شده، قرآن کریم است و حتی دیگر ادیان توحیدی نیز ادعایی ندارند که کتابشان کلام بدون واسطه خداوند است که خطاب به بندگان با واسطه پیامبر نازل فرموده است.

همه این موارد شایستگی منی و محتوی قرآن کریم را برای تبلیغ نشان می دهد و شکی باقی نمی گذارد که برای تبلیغی موفق باید از این نذوخته الهی بهره جست و دامن از سعارف بی نیل آن پر کرد. مشکل اما بحث از چگونگی ارائه این «قول حسن» است؛ زیرا بسیاری از این روش های ارائه مسکن است سخنی خوب را شنیدنی و جذاب نماید یا در آن ملال و خستگی سازد.

• برداشتی آزاد از جزوه قالب های بیان تفسیر اسناد کلباسی

پی نوشت ها:

۱. شعرا، آیه ۱۰۹.

۲. آل عمران، آیه ۱۵۹.

۳. بقره، آیه ۱۲۵.

۴. مائده، آیه ۵۴.

۵. حجر، آیه ۸۸.

۶. ق، آیه ۱۵.

۷. کهف، آیه ۲۷.

۸. فصلت، آیه ۳۳.

۹. زمر، آیه ۲۳.

انها را از آوردن مثل این آیات یا یافتن هر گونه خط و اختلاقی در این کتاب آسمانی عاجز دانسته است، در حالی که هر سخن بشری دیگر و هر ساختمانی از شاخه های علوم و فنون و بسیاری از گزاره ها و مفاهیم دیگر، بارها مناقشه پذیرفته و رد و اثبات شده است. استفاده از آیات گران قدر قرآن کریم می تواند در استحکام بخشیدن به محتوای تبلیغ، نقشی اساسی داشته باشد.

۴. متنوع است؛ قرآن کریم همان گونه که سرشار از دقایق و ظرایف و نکات عمیق و پیچیده است، فالبی متنوع، خلاقانه و جذاب دارد. پایه قرار دادن این کتاب آسمانی برای محتوای تبلیغ و استفاده از آن، می تواند تنوع لازم و ضروری در امر تبلیغ را برای مبلغان به ارمغان آورد. قرآن کتابی است که کهنه و تکراری نمی شود و با هر بار مرور مفاهیم آن، طراوت و شادابی تازه ای نمایان می گردد.

۵. پایان ناپذیر است؛ معجزه جاویدان آخرین پیامبر (صلی الله علیه و آله)، همان گونه که کهنه نمی شود، پایان نیز نمی پذیرد. قرآن کریم، به رغم اینکه بیش از ۱۴۰۰ سال است در اختیار مسلمانان بوده و همواره بدان اسناد شده، هرگز پایان نیافته و مفاهیم و الایش و برنامه های تفسیر سازش، رو به کاستی نهاده است.

۶. کلام بدون واسطه خداوند است؛